

Siste Sjanse – rapport 2005-8

Konsekvensutredning for Ytre Hvaler, Østfold
Deltema naturmiljø

Sammendrag

Beskrivelse av området og dagens situasjon

Ytre Hvaler ligger i sørvestre del av Østfold. Utredningsfor nasjonalpark har et totalareal på ca 354 km², hvorav ca 14,7 km² er landareal. Området ligger i klart oseanisk seksjon i boreonemoral sone. Over 80 % av arealet består av berg i dagen med meget sparsomt eller intet vegetasjonsdekke. Disse områdene er gjennomskåret av sprekker og ”dråg” med til dels meget rik og interessant vegetasjon. Det er 4 verneområder i utredningsområdet, og ytterligere 18 er foreslått vernet i Oslofjordverneplanen.

Berggrunnen nord i området skiller seg fra resten ved at det her er rombeporfyrkonglomerat, en globalt sjelden bergart. Forekomsten er verdisatt med stor verdi. To lokaliteter er verdisatt høyt p.g.a. kvartærgeologisk verneverdi, og dette er morenerygger som tilhører Hvalertrinnet.

Hele området inneholder høy tetthet av lokaliteter som er verdifulle og interessante for bevaring av biologisk mangfold. 20 av de 56 naturtypene definert i DN-håndbok 13 er registrert i utredningsområdet. Det er i alt 93 naturtypelokaliteter, og disse dekker om lag 25% av fastlandsarealet. Materialet domineres av naturtypene strandeng og strandsump (17), kalkrike enger (15), sandstrender (10) og dammer (15). Areal naturtypelokaliteter fordeler seg med 74 % svært viktig, 16 % viktig og 10 % lokalt viktig. 30 viltlokaliteter er kartlagt i området, og av disse er 17 vurdert som svært viktige (stor verdi), de resterende som viktige (middels verdi). De fleste viltlokalitetene er hekkeholmer for sjøfugl. Området inneholder viktige hekkebestander av sjøfugl. Tre avsnitt av sjøområdene er kartlagt som viktige myte/raste/trekk/overvintringsområdet, og av disse er sjøområdet mellom Heia og Torbjørnskjær det klart viktigste. I dette området inngår også kasteplass for steinkobbe. Utredningsområdet for nasjonalpark er det viktigste leveområdet for steinkobbe i Skagerrak/Oslofjordområdet. Våtmark- og strandeng/sumpområdene ved Skipstadkilen og Vikerkilen på Asmaløy er også viktige områder for fugl, særlig som trekk/rasteområder.

Vi har oversikt over i alt 131 rødlistearter innenfor utredningsområdet. De to artsgruppene som yter størst bidrag til dette tallet er sommerfugler (48 arter) og karplanter/karsporeplanter (32 arter). Mange av artene er i høye rødlistekategorier. Hvaler er den aller viktigste kommunen i Østfold (og kanskje i hele landet) når det gjelder forekomst av trua og sårbare karplantearter.

Det er ingen store tekniske inngrep i utredningsområdet. 4 % av utredningsområdet kvalifiserer som ”villmarkspregete områder” (>5 km fra tyngre teknisk inngrep), mens h.h.v. 7,3 % og 13,4 % kvalifiserer som INON sone 1 (3-5 km fra inngrep) og 2 (1-3 km fra inngrep). Hvaler er en av kommunene i Østfold med mest inngrepsfrie området, og så og si alt areal ”villmarkspregete områder” (>5 km fra tyngre tekniske inngrep) i fylket ligger innenfor utredningsområdet for nasjonalpark på Ytre Hvaler. 5 strekninger med ”inngrepsfrie strandlinjer” finnes i området.

Samlet kvalifiserer 8,0 km², eller 54 % av landareal i utredningsområdet med store naturmiljøverdier, 1,7 km² (12 %) av området vurderes å ha middels verdi og 1,0 km² (7 %) av området vurderes å ha liten verdi. 4,0 km² (27 %) av landarealet vurderes å ha liten/ingen verdier for naturmiljø.

Utredningsområdet for nasjonalpark i Ytre Hvaler utgjør et område med svært store naturmiljøverdier. Verdiene er spredt på ulike temaer og ulike deler av utredningsområdet, og en overvekt andel av områdene med naturmiljøverdi er klassifisert som høyeste verdiklasse. Bidraget fra temaene viktige naturtypelokaliteter og rødlistearter er særlig betydningsfullt.

Virkning og konsekvens av 0-alternativet

0-alternativet er dagens situasjon framskrevet ca 20 år fram i tid. Konsekvensvurderingen av 0-alternativet gjenspeiler altså dagens situasjon samt summen av virkningen av alle tiltak som forventes realisert i utredningsområdet ca i år 2025. Utviklingstendensene for temaene landbruk, løsmasser og steinmaterialer, reiseliv, fritidshytter, friluftsliv, motorferdsel til sjøs og motorferdsel på land er skissert med tilhørende vurdering av virkning og konsekvens for naturmiljø. Virkning for de ulike tiltak som er diskutert spenner fra middels positiv (vern etter naturvernloven, inkludert arealer med jaktforbud og ilandstigningsforbud) til middels negativ (skogsdrift i ett nærmere spesifisert området og økt båttrafikk med forstyrrelse av hekkende sjøfugl). Vern etter naturvernloven i 18 områder er et omfattende og positivt tiltak. Allikevel er styrken av de positive virkningene ved vern nokså usikre, da nettoeffekten sammenliknet med dagens situasjon står og faller på hvordan skjøtselssituasjonen utvikler seg. Virkningen av vern er i stor grad avhengig av hvordan forvaltningsplanen for reservatene utformes, og hvordan den følges. En del utviklingstrekk i området som virker negativt inn på naturmiljø ”nuller ut” noe av den påregnede positive virkningen av vern. Totalt vurderes derfor virkningen av 0-alternativet på naturmiljø som liten/ingen til liten positiv.

Sett i sammenheng med de store naturverdiene som er dokumentert i området tilsier dette ingen til liten positiv konsekvens (0/+) for naturmiljø under 0-alternativet.

Virkning og konsekvens av vernebestemmelsene

Avviket mellom 0-alternativet og vernealternativet (forslåtte vernebestemmelser) uttrykker netto virkningen som konsekvensvurderes under vernealternativet.

De enkelte vernebestemmelsene vurderes å gi fra liten/ingen virkning på naturmiljø (dyreliv, kulturminner) til middels positiv virkning (planteliv¹, ferdsel og motorferdsel). Positive virkninger dominerer. Vurderingen av total virkning av vernebestemmelsene ligger mellom liten og middels positiv, men med støtte i tilleggskriterier vurderes den totalt virkningen av vernebestemmelsene som middels positiv.

Sammenholdt med de store naturmiljøverdiene i området vurderes total konsekvens av vernebestemmelsene som middels positiv (++)

Forslag til avbøtende tiltak

Følgende foreslåtte tiltak har som formål å minimere prosjektets negative konsekvenser, eller fremme de positive konsekvensene for de enkelte temaene:

Grensejusteringer:

¹ Med alternativ bestemmelse: Liten – middels positiv virkning

1. For å inkludere viktige naturtypelokaliteter som er delt i to av grensa for utredningsområdet for Ytre Hvaler nasjonalpark, og der vesentlige verdier ligger utenfor. Dette gjelder særlig følgende 3 lokaliteter:

- Barmtjernbekken på Vesterøy. Justere grensa slik at bekken fra Barmtjern ned til Botten/Vauerkilen inkluderes. Naturmiljøverdi: Middels.
- Høyholmen på Vesterøy. Justere grensa slik at hele lokaliteten med forekomst av rødlistearten sumpdylle (Østfolds eneste kjente forekomst av arten) inkluderes. Naturmiljøverdi: Stor.
- Seiløy på Vesterøy. Justere grensa slik at Seiløytangen med mange funn av sjeldne og trua karplanter inkluderes. Naturmiljøverdi: Stor. Dette er det klareste eksempelet på at vesentlige verdier med en forholdsvis liten grensejustering kan inkluderes.

2. For å inkludere naturtypelokaliteter som i sin helhet ligger utenfor grensene til utredningsområdet, men nær utredningsgrensa. Dette gjelder særlig følgende lokaliteter:

- Fugletangen på Asmaløy. Justere grensa slik at denne lokaliteten med kalkeng og forekomst av rødlistearten kalkkarse og trefingersildre inkluderes. Naturmiljøverdi: Stor.
- Hauertjernet på Vesterøy. Justere grensa slik at denne lokaliteten med store verdier knyttet til ferskvann/sumpvegetasjon inkluderes. Naturmiljøverdi: Stor. Haugetjernet er inkludert i Oslofjordverneplanen, med verneforslag i 2005, se Fylkesmannen i Østfold (2005).
- Papperhavn N, Vesterøy. Justere grensa slik at lokalitet med bl.a. forekomst av bendelløk inkluderes. Naturmiljøverdi: Middels.

Grensejustering vil kunne bidra til å styrke nasjonalparken ved at enkelte viktige forekomster av rødlistearter inkluderes, og at arronderingen av nasjonalparken bedres på strekninger der det finnes lokaliteter som er delt av utredningsgrensa.

Endring av forskrift:

- Bestemmelsen pkt. 2.1: "Planting og såing av trær og annen vegetasjon er forbudt". Eventuelt kan det presiseres at innføring av fremmede plantearter er forbudt.
- Bestemmelsen pkt. 2.3, alternativ bestemmelse om "hogst av ved til eget bruk". Hvis denne alternative formuleringen gjøres operativ bør det samtidig presiseres at vedhogst ikke er tillat i naturtypelokaliteter med skoglige verdier.
- Bestemmelsen pkt. 2.3: "Hogst av trær og busker jf. forvaltningsplanen". Det bør uttrykkes at dette gjelder fremmede treslag i hele utredningsområdet.

Dersom grensejusteringer og endringer tas til følge vil det ha en svakt positiv effekt på vurdering av virkning og konsekvens av vernebestemmelsene, men neppe så mye at total vurderingen vil måtte oppgraderes i styrke.

Innspill til forvaltningsplan

I vurderingen av virkning og konsekvens har vi forutsatt at forvaltningsplanen konkret vil legge til rette for skjøtsel av kystkulturlandskapet på Ytre Hvaler. Det er et stort behov for å informere hytteeierne om nødvendigheten av å ha beitedyr for å bevare kulturlandskapet og det biologiske mangfoldet. Videre bør forvaltningsplanen legge klare føringer for den organiserte ferdselen i området.

Økt oppsynsvirksomhet er nødvendig for å bremse de økende negative virkningene knyttet til motorferdselen i området.